

NECESSITAT DE LA INTERCOMPRESIÓ LINGÜÍSTICA

ENRIC SERRA

1. L'EXPANSIÓ DEL MÈTODE D'INTERCOMPRESIÓ LINGÜÍSTICA

L'any que va esclatar la Guerra Civil el pedagog, escriptor i sociolingüista català *avant la letre* Delfi Dalmau i Gener (1891-1965) va publicar una obra original que duia per títol *Poliglotisme passiu*. Ensenyant d'idiomes des de feia gairebé vint anys, Delfi Dalmau hi proposava una nova manera d'aprendre i de fer servir els idiomes que replantejava el poliglotisme. Dalmau hi afirmava que tothom havia de parlar dignament la seva llengua i ser capaç d'entendre'n d'altres.

«Doncs bé, jo no he fet sinó predicar aquest poliglotisme passiu com a més fàcil, i més útil, i més just, i més ample que el poliglotisme actiu, que rebaixa, que fa malbé les llengües, que és basat en humiliacions i privilegis, que resulta difícil i restringit. I sovint sembla que jo hagi descobert qui sap què o que surti amb un estirabot, o que jo sigui molt original o molt excèntric, o molt recercador de complicacions inútils!

»I bé, això tan estrany i tan natural, això tan nou i tan vell, això tan particular i tan universal, és el que trobareu raonat i defensat en aquest estudi, i que crec que haveu de defensar i seguir en la pràctica tots els qui vulgueu contribuir a posar un xic més de justícia a Catalunya i en el món.

»No sé que hi hagi hagut ni que hi hagi al món, encara avui, cap centre docent on l'ensenyament de llengües modernes sigui orientat en sentit de poliglotisme passiu. Sinó que tots pretenen el poli-

glotisme actiu. I no sé que ningú hagi propugnat l'orientació pedagògica del poliglotisme passiu com a més avantatjosa formalment i profundament per a tothom [...]. Ací i arreu del món, jo diria, doncs, que cal girar el timó del poliglotisme» (Dalmau, 1936: 11-12).

La intuïció de Delfi Dalmau és avui ben actual, per bé que amb un enfocament nou. Dalmau era un esperantista que concebia el poliglotisme passiu com una fase transitòria abans de l'adveniment d'una llengua neutral, nova per a tothom, i formulava la seva proposta, d'altra banda, basant-se en un ideal de puresa lingüística a ultrança que avui ens resulta extemporani. L'autor ja defensava, amb tot, la necessitat de totes les llengües contra l'hegemonia de tan sols unes quantes i percebia que era absurd que els aprenents de llengües estrangeres aspirassin a la competència d'un parlant nadiu. Projectava sobre aquesta darrera qüestió, però, un plantejament inhibidor de l'ús de la llengua apresada.

Vuitanta anys més tard, el que ara anomenem *intercompresió lingüística* és tant un enfocament i una metodologia consolidats per aprendre llengües com una pràctica social complexa i alhora necessària. La metodologia intercomprensiva s'orienta fonamentalment a les habilitats receptives (comprensió oral i comprensió lectora) i es basa a explotar les semblances degudes al parentiu entre llengües. Aquesta metodologia s'aplica a diverses famílies lingüístiques, de les quals, en aquest text, tenim present la romànica, que ha estat la que ha generat més recerca i desenvolupaments

posteriors.¹ La intercomprensió, a més, com dèiem, és també una pràctica d'interacció plurilingüe en què cada parlant fa servir la seva llengua i comprèn la de l'altre.

Pel que fa a la metodologia d'intercomprensió, hi ha un fet evident: se n'ha produït una expansió molt notable aquests darrers quinze anys. S'ha gestat un bon nombre de projectes internacionals, ben sovint finançats amb fons europeus, d'universitats o d'institucions com la Unió Llatina (abans de dissoldre's, el 2012).² Aquests projectes s'han anat concretant en materials o recursos, formació de formadors en la intercomprensió, publicacions, seminaris o jornades de treball sobre la qüestió.³

Des de l'òptica catalana, l'expansió d'aquesta metodologia ha estat percebuda com una excel·lent oportunitat de situar el català en peu d'igualtat amb les altres llengües romàniques i de superar les representacions que la fan veure com una llengua subsidiària. Sovint s'ha fet valdre, d'altra banda, la seva naturalesa de llengua pont dins la família neolatina i, doncs, la seva utilitat en la metodologia:

«La centralitat de què parla Badia i Margarit fa que el català sigui una llengua que resulta propera als parlants d'altres llengües romàniques, una llengua que possibilita la intel·ligibilitat sense grans esforços a qui ja coneix una llengua romànica» (Marí; Rigau, 2011: 51).

És ben significatiu que el català hagi aconseguit ser present en una bona part dels pro-

jectes d'intercomprensió recents. És el cas, per exemple, de l'excel·lent mètode EuRom5 (2011), que ha incorporat el català al projecte original EuRom4.⁴ O d'altres projectes com *Fontdelcat* (UAB, 2004-2009), *Itineraris Romànics* (Unió Llatina, 2002-2009) o *Euromania*.⁵ I no podem oblidar *EuroComRom* (2004), el mètode d'intercomprensió més conegut i divulgat a Catalunya aquests darrers deu anys.

Allò que em sembla més rellevant dels recursos que en l'àmbit de les llengües romàniques s'han desenvolupat aquests últims anys és la diversitat que presenten. N'hi ha per a adults, però també de pensats per a edats escolars (*Itineraris romànics*, *Euromania*) o per a col·lectius específics com el d'estudiants universitaris (*Fontdelcat*); n'hi ha que són pròpiament mètodes d'aprenentatge, mentre que altres són materials de consulta sense un aparell didàctic; n'hi ha que s'enfoquen a l'aprenentatge simultani de llengües (*EuRom5*, per exemple); n'hi ha que posen l'èmfasi en la literatura (*Itineraris romànics*), altres en l'aprenentatge integrat de la llengua en matèries no lingüístiques (*Euromania*) i altres encara en l'aspecte lúdic de l'aprenentatge de llengües. En aquest darrer grup és destacable, per exemple, el joc de rol *Limbo* (Unió Llatina, s. d.), que promou la intercomprensió de l'espanyol i el portuguès del Brasil entre nens i joves del con sud americà. Tornant a productes que incorporen el català, també respon a un plantejament lúdic l'aplicació per a dispositius mòbils *Falsos Amics* (2013), que hem elaborat recentment al Servei de Llengües de la UAB.

Aquesta *app* ofereix als aprenents cinquanta falsos amics per a cada parell de llengües (català, espanyol, romanès, italià, portuguès, francès)

1. Hi ha també recerca, projectes, recursos i bones pràctiques que prenen com a base altres famílies lingüístiques, com la de les llengües germàniques i eslaves. És interessant, per exemple, el projecte Sòcrates Lingua IGLO (vegeu bibliografia), de 1999, i ben coneguda l'experiència d'èxit d'intercomprensió als països escandinaus: danesos, noruecs i suecs es comprenen parlant les seves llengües, amb suport pedagògic en el sistema educatiu.

2. L'obra de Caddeo i Jamet (2013) conté una secció amb fitxes pràctiques informatives sobre els principals mètodes i recursos relacionats amb la intercomprensió (141-174).

3. La secció «Nouvelles» de la plataforma *Galanet*, projecte Sòcrates Lingua 2001-2004 (vegeu bibliografia) conté un recull actualitzat d'iniciatives relacionades amb la intercomprensió.

4. Ideat per Claire Blanche-Benveniste, desenvolupat amb el suport del programa Lingua de la Comissió Europea i editat el 1998 (llibre i CD) inicialment per al francès, l'italià, el portuguès i l'espanyol.

5. Projecte Sòcrates Lingua 2 (2005-2008) concebut i dirigit per l'Institut Universitari de Formació dels Mestres de la regió de Tolosa de Llenguadoc.

i presenta els falsos amics no pas com a barreres insalvables, sinó com a petits obstacles que no impedeixen la intercomprensió lingüística. Un dels objectius de l'aplicació és, precisament, fer veure que les llengües emparentades són espais amplis, generosos, punts de trobada i de comprensió. *Falsos Amics* permet que els seus usuaris-jugadors coneguin el significat dels mots que generen confusió tot llegint exemples redactats en les llengües romàniques elaborats en una llengua volgudament intercomprensible.

2. TÉ SENTIT LA INTERCOMPRESIÓ LINGÜÍSTICA AVUI?

L'expansió de la intercomprensió aquests darrers anys ens convida a reflexionar sobre la seva necessitat. Té sentit, avui, la intercomprensió?

1. La intercomprensió té sentit com a sistema per aprendre llengües dins els anomenats enfocaments plurals.

Al llarg d'aquests darrers anys s'ha produït un canvi molt rellevant pel que fa a l'enfocament de l'ensenyament i l'aprenentatge de les llengües, un canvi de paradigma que és ben palès en el *Marc europeu comú de referència per a les llengües* del Consell d'Europa (2001). L'ensenyament i l'aprenentatge isolat de les llengües, la seva concepció com a entitats estanques i inconnexes dins l'individu, es considera obsolet: l'aprenent desenvolupa la competència plurilingüe i pluricultural, que conforma en ell un repertori lingüístic desequilibrat, parcial i en creixement constant. Podem definir la competència plurilingüe i pluricultural, de la mà d'alguns dels autors que van inspirar el MECR, de la manera següent:

«S'anomenarà competència plurilingüe i pluricultural la competència de comunicar lingüísticament i d'interactuar culturalment que té un locutor que domina, en graus diversos, diverses llengües, i que té, en graus diversos, l'experiència de diverses cultures, i de trobar-se en condicions de gestionar el

conjunt d'aquest capital lingüístic cultural. L'opció principal és considerar que no hi ha la superposició o la juxtaposició de competències sempre distintes, sinó l'existència d'una competència plural, complexa, composta i heterogènia, que inclou competències singulars, fins parcials, però que és una de sola en tant que repertori disponible per a l'actor social implicat» (Coste, et al., 2009: 5) [Trad.: E. S.].

Una de les formes de tendir a crear aquesta competència plurilingüe i pluricultural és amb els anomenats enfocaments plurals d'ensenyament i aprenentatge de llengües. Els enfocaments plurals són quatre: l'aproximació intercultural; l'*éveil aux langues* (el «desvetllament a les llengües»);⁶ la didàctica integrada de les llengües apreses i la intercomprensió.

Darrerament, sota la coordinació de Michel Candelier, el principal promotor de l'*éveil aux langues*, s'ha publicat un marc de referència dels enfocaments plurals, el CARAP, que ha esdevingut una eina imprescindible entre els educadors en el plurilingüisme. Els enfocaments plurals hi són descrits de la manera següent:

«Anomenem Enfocaments plurals de les llengües i de les cultures els enfocaments didàctics que posen en pràctica activitats d'ensenyament-aprenentatge que impliquen alhora diverses (=més d'una) varietats lingüístiques i culturals.

»Les oposem als enfocaments que es podrien anomenar "singulars", en els quals l'únic objecte d'atenció que es té en compte en el plantejament didàctic és una llengua o una cultura particular, presa isoladament» [Trad.: E. S.].

Els autors del CARAP argumenten la vàlua d'aquests enfocaments per a la concreció de la competència plurilingüe i pluricultural:

«[...] els enfocaments plurals [...] han de jugar un rol cabdal en la construcció de la competència plurilingüe i pluricultural de cadascú. Perquè, com

6. Moviment amb antecedent en el corrent *Language Awareness* iniciat per E. Hawkins al Regne Unit fa més trenta anys.

es pot assegurar que les varietats no seran tractades de manera isolada si hom s'atén a enfocaments singulars?

»Altrament dit, pensem que si la competència plurilingüe és realment la que els instruments del Consell d'Europa descriuen, i si es desitja realment donar un sentit al principi de sinergia recomanat, convé, per ajudar l'aprenent a construir i a enriquir contínuament la seva competència plurilingüe, portar-lo a constituir un arsenal de sabers, de saber fer i de saber ser [...]. Aquests sabers, saber fer i saber ser només es poden desenvolupar, evidentment, quan la classe és el lloc d'un examen simultani i d'una posada en relació de diverses llengües i diverses cultures. És a dir, en el marc d'enfocaments plurals de les llengües i de les cultures» (op. cit.: 8).

El desplegament del CARAP conté diversos descriptors que responen als objectius de la intercomprensió pel que fa als sabers,⁷ el saber ser⁸ i el saber fer.⁹ La intercomprensió, doncs, se'ns revela des d'aquest punt de vista una metodologia actual i útil, al servei de la construcció de la competència plurilingüe i pluricultural.

2. La intercomprensió té sentit com a pràctica social sostenible

La intercomprensió entesa com a pràctica social comunicativa («jo parlo la meua llengua i tu la teua, de la mateixa família lingüística, i ens compremem») és també avui dia necessària. Si bé és un fenomen que s'ha produït sense traumes al

llarg de la història i per tota la geografia (pensem, per exemple, en la relació entre els mercaders de la Mediterrània a l'edat mitjana, que feien servir diverses llengües sense que el fet destorbés les transaccions comercials), el fet de tractar-se d'una pràctica lingüística divergent des del punt de vista de la pragmàtica fa necessària en els parlants, si més no en cultures com la nostra, una educació plurilingüe que permeti practicar-la. És aquesta educació la que es reflecteix en descriptors del *saber ser* del CARAP com els següents: «Intérêt à comprendre ce qui se passe dans les interactions interculturelles / plurilingües» (A3.4) o «Être prêt à affronter des difficultés liées aux situations et interactions plurilingües / pluriculturelles» (A7.3). O en descriptors del *saber fer*, per exemple: «Savoir interagir en situation de contacts de langues / de cultures (S6)». Amb aquestes competències es poden practicar les interaccions multilingües i es poden superar els estigmes que sovint duen associats, singularment el tòpic de la mala educació:

«Una manera que tienen los hablantes de una lengua de dignificarla y de mostrar que es tan útil o digna como las demás, es la de utilizarla como signo de identidad cultural y, por tanto, usarla aun en el caso de que se pueda utilizar otra lengua segunda. [...] Si la lengua de nuestro interlocutor está próxima a la nuestra, es posible que aquél utilice en ocasiones su lengua nativa, aunque conozca también la nuestra. Excepto en casos aislados de hostilidad manifiesta, esto no debe tomarse como

7. Dins els sabers, per exemple, són rellevants «Saber que hi ha mitjans lingüístics per facilitar la comunicació (simplificació / reformulació / etc.)» (K3.4); «Saber que es pot provar de recolzar en similituds lingüístiques [...] per facilitar la comunicació» (K3.4.1); «Saber que les llengües tenen vincles per relacions anomenades “de parentiu” / saber que hi ha “famílies” de llengües» (K4.1); «Conèixer algunes famílies de llengües i algunes llengües que en formen part» (K4.1.1); «Saber que hi ha entre les llengües / les varietats lingüístiques semblances i diferències» (K6, i tota la secció VI: «Semblances i diferències entre llengües»).

8. Pel que fa al saber ser, hi ha descriptors com la «Sensibilitat cap a les similituds lingüístiques / culturals»

(A2.3); «Compromís a fi de disposar d'una cultura lingüística que ajudi a comprendre més bé què són les llengües (d'on vénen, com evolucionen, allò que les acosta o les diferencia...)» (A8.4.1); «Sentiment de familiaritat lligat a les semblances / proximitat entre llengües / entre cultures» (A15.1).

9. Pel que fa al saber fer, trobem seccions senceres amb descriptors que tenen estreta relació amb la intercomprensió (secció III, «Saber comparar»). Exemple «Saber comparar els fenòmens lingüístics / culturals de llengües / cultures diferents. Saber percebre / establir la proximitat i la distància lingüístiques / culturals» (S3); o secció V, «Saber utilitzar el que se sap d'una llengua per poder-ne comprendre una altra o produir en una altra»).

un signo de descortesía o de enemistad, sino como un factor de sinceridad y espontaneidad» (Moreno Cabrera, 2000: 256).

Aquesta pràctica social té una gran transcendència en casos de llengües minoritzades que es disputen l'hegemonia amb altres llengües de la mateixa família. No és pas per casualitat que a Catalunya, des de la primera campanya de normalització lingüística, la coneguda popularment com la de la Norma (1982), les institucions i els col·lectius sensibilitzats per la protecció del català hagin defensat repetidament la necessitat i la importància de les pràctiques interpersonals intercomprensives català-castellà, l'anomenat *bilingüisme passiu*. Un dels objectius de la campanya de la Norma era precisament el següent:

«Es tractava d'establir una nova pauta de conducta lingüística, segons la qual no és descortesia contestar en català a qui ens parla en castellà, en la mateixa mesura que no ho és contestar en castellà a qui ens parla en català, i és millor parlar malament el català que no parlar-lo de cap manera. En funció d'aquesta nova pauta, es recomanava la pràctica de la conversa bilingüe (en què cada interlocutor parla la seva llengua), com a primera passa cap a la normalització» (Areny, 2004).

Ja dins el segle XXI, la promoció de les pràctiques socials intercomprensives ha pres un sentit més global. La consciència de la progressiva i accelerada reducció de la linguodiversitat anunciada pels sociolingüistes i l'interès (sobre el paper) de les institucions europees, en el nostre context, per respectar i promoure el plurilingüisme, fan que les pràctiques intercomprensives siguin vistes i preconitzades com una solució possible, sostenible, que evita el perill de l'opció més simple i empobridora, la tendència cap a l'ús general de les llengües més esteses, com el castellà o l'anglès. Podem trobar reflectida aquesta defensa de la pràctica social intercomprensiva en aquest nivell més ampli, en un document com el següent, sorgit al cor d'un país que no ha destacat precisament per protegir la seva diversitat lingüística.

«La intercomprensió i el plurilingüisme europeu. *La intercomprensió és un mètode de comunicació que tradueix un enfocament nou de la política d'aprenentatge de les llengües: permet evitar el recurs a una tercera llengua entre dues persones que parlen llengües pròximes. En el context europeu, aquest fet té una especial importància.*

»La Unió europea és plurilingüe, tant en la realitat quotidiana com en la legislació. Recórrer a una sola llengua de comunicació entre diversos pobles europeus constituiria un risc greu per a la capacitat d'Europa de fer viure plegades cultures i llengües diverses.

»Gràcies a la intercomprensió, els ciutadans europeus poden superar el risc d'empobriment dels intercanvis, ja que estableix entre ells un intercanvi directe, plurilingüe, respectuós amb la manera de pensar de cada interlocutor. La intercomprensió és el senyal d'una acció concreta en favor de la diversitat cultural i lingüística» [Trad. E. S.].

3. *La intercomprensió té sentit com a alternativa a l'ocultació lingüística que propicia la tecnologia*

És innegable que la tecnologia i, en concret, Internet, ha tingut un efecte d'aproximació de realitats llunyanes. Pel que fa a les llengües, la xarxa ha estat un innegable focus de projecció de les llengües amb puixança cultural i voluntat de persistència (el cas del català n'és paradigmàtic, amb una presència molt destacada en àmbits de referència com la Viquipèdia o la blogosfera) i dóna una oportunitat de presència a totes les llengües. La possibilitat d'informació sobre qualsevol llengua és ara molt més gran, doncs: curiosos, amants de les llengües, parlants i investigadors tenen les llengües vives, mortes o en vies d'extinció més a prop.

Si volem practicar la intercomprensió de llengües neollatines, per exemple, tenim més *input* que mai de totes les llengües de la família romànica, també de les que fa tot just uns anys ens resultaven més inacessibles (occità o romanès, per exemple). La tecnologia ens ha permès, també, aquests darrers anys, com hem vist, desenvolupar

mètodes, materials o recursos sofisticats per practicar la intercomprensió. Mètodes que donen veu a l'oral (els primers passos de la intercomprensió havien estat en l'escrit), que relacionen amb èxit escrit i oral, i que obren a l'aprenent interessants recorreguts hipertextuals que afavoreixen les possibilitats de practicar la intercomprensió. Tant la intercomprensió com Internet es basen, al capdavant, en la relació d'elements, en la generació de xarxa: és lògic, doncs, que la primera hagi aprofitat el potencial de la segona.

Paradoxalment, però, la xarxa es perfecciona dia a dia per estalviar-nos el que considera sorolls enmig de la hiperabundància. I ens allunya, així, la necessitat i la possibilitat de la intercomprensió. La facilitat d'ús de les eines de traducció que hi proliferen, en desenvolupament constant, fan veure la intercomprensió com un pas feixuc i evitable, inconcebible per a la majoria d'usuaris de les llengües. La immediatesa amb què un text en una llengua ens apareix traduït a moltes altres a la xarxa allunya més que mai les persones del repte de penetrar l'original. Curiosament, però, els textos que resulten de fer servir les eines de traducció presenten de moment un grau d'imperfeció no pas irrellevant, equiparable al grau d'imperfeció consubstancial a les pràctiques intercomprensives, que es basen sempre en l'aproximació al sentit i preveuen l'existència d'uns marges de tolerància en la comprensió.

Alguns exemples de l'ocultació lingüística que propicia la tecnologia basats en els sistemes de traducció els podem observar en casos com els següents: quan naveguem i accedim a un web en una altra llengua el navegador ens suggereix ràpidament la traducció, que podem configurar com a permanent si se'ns tornen a presentar webs en aquella llengua. Un altre exemple de preocupant ocultació lingüística el tenim en espais socials com fòrums o sales de xat en els quals les intervencions dels usuaris són llegides per altres usuaris (a partir de les dades de perfil de cadascun), en la llengua del receptor i no en la de l'emissor. Un usuari que es mogui en aquests espais pot tenir la sensació que tothom amb qui comparteix

espai virtual escriu la seva llengua, la del receptor. Tenim al davant, doncs, una ben perillosa il·lusió d'uniformitat. I una minva de les possibilitats de viure la diversitat i la intercomprensió.

En aquest darrer cas ens trobem als antípodes d'experiències d'intercomprensió com les que estimula la plataforma interactiva Galanet,¹⁰ que propicia precisament que els participants utilitzin cadascun la seva llengua romànica amb l'objectiu d'elaborar un projecte comú, en una autèntica pràctica de comunicació plurilingüe.

4. *La intercomprensió té sentit perquè fa que els parlants reconeguin i valorin el seu patrimoni lingüístic i cultural.*

Els traductors automàtics de la xarxa operen una altra ocultació, a més de les indicades, la de les famílies lingüístiques: l'usuari, per exemple, pot traduir el seu text escrit inicialment en català a l'italià o al hawaià sense tenir noció de les famílies lingüístiques, ni dels seus límits. Als traductors automàtics, totes les llengües semblen formar una gran família sense matisos. Contràriament, la pràctica de la intercomprensió aporta una consciència geogràfica, històrica, política, ideològica, cultural. Permet que no es perdin els fils de relació entre allò que està (o ha estat històricament) relacionat.

Quan un catalanoparlant que no sap romanès pot entendre per intercomprensió lèxica, sense pràcticament cap esforç, una frase en romanès com la següent (que vam elaborar per a l'app *Falsos Amics*): «albina culege polenul din flori ca sâ facâ miere», sent que s'eixamplen els límits de la seva llengua fins a retrobar l'espai patrimonial de les llengües romàniques, on res no és excessivament distant entre si. Si *albina* («abella», del llatí *vulgar apicula*) podria ser difícil de reconèixer (és el fals amic), la resta de mots de la frase són panromànics i, doncs, són mots a l'abast de la intercompren-

10. Projecte europeu Sòcrates-Lingua (2001-2004) dins la saga dels projectes d'intercomprensió gala (*Galatea*, *Galanet*, *Galapro*).

sió: *a culege* (cat. *collir*; esp. *coger*; port. *colher*; fr. *cueillir*; it. *cogliere*); *floare* (pl. *flori*) (*flor, flor, flor, fleur, fiore*); *a face* (*fer, hacer, fazer, faire, fare*) o *miere* (*mel, miel, mel, miel, miele*). L'espai lingüístic transitable es revela al parlant un espai generós i ampli gràcies a la intercomprensió.

La intercomprensió també ens permet reconèixer, seguint les traces de la llengua, formes socials i concepcions que es troben a la base de la nostra cultura, les quals s'han estès, ben sovint, a altres cultures, o que amb el temps han evolucionat.

Reconèixer la similitud gairebé completa d'una paraula com *senat* (llatí *senatus*) entre les llengües romàniques (esp. *senado*; fr. *sénat*; port. *senado*; it. *senato*; rom. *senatul*) i fins més enllà (angl. *senate*) ens fa més conscients que Roma va crear el primer *senat* com una de les seves principals institucions de govern. Una institució que integraven tres-cents antics magistrats que ratificaven les lleis ja votades, donaven consell als magistrats i conduïen la política exterior i les finances. La mateixa concepció implícita de la vellesa (*senat ve de senex-is*, 'ancià') com d'un estadi vital privilegiat per a una tasca de consell, de consulta o de ratificació, és també una informació cultural valuosa heretada que ens ajuda a entendre quins valors tenien els nostres avantpassats.

Quan descobrim, també per intercomprensió, que la paraula romana a primer cop d'ull opaca *batrân* vol dir 'vell' (del llatí *veteranus*) establim automàticament un pont que uneix la idea de vellesa amb la de veterania en una concepció semblantment valorativa de la condició de ser vell. I la noció de veterania ens convida, de retruc, a conèixer i a entendre una destacada institució de l'exercit romà.¹¹ Una institució la idea de la qual perdura actualment en l'àmbit militar, però que trobem ja expandida a altres àrees de la vida social com, per

exemple, els esports (avui els veterans del Barça de futbol poden jugar contra els de l'Espanyol).

Senat i batrân, doncs, entre infinitat d'exemples, són per a un parlant de llengües romàniques, portes obertes al coneixement d'una realitat patrimonial compartida.

5. *La intercomprensió té sentit en un projecte ampli de comprensió en què cal saber fer-se comprendre.*

S'ha insistit molt que la intercomprensió lingüística s'adreça a les competències receptives. Ara bé: ens situa ben a prop d'una altra activitat essencial, la capacitat de fer-se comprendre, d'acord amb la valoració que es fa actualment de la mediació lingüística. De la mateixa manera que en certs contextos un parlant de llengua anglesa pot optar per fer servir un anglès senzill a fi de fer-se comprendre, també els parlants de llengües emparentades haurien de tenir la competència lingüística per optar per un llenguatge intercomprensible.

En el procés d'elaboració de l'app *Falsos Amics* vam fer un treball previ sobre les característiques que havia de tenir la llengua intercomprensible de les frases d'exemple que permeten, sense traducció, comprendre el significat dels falsos amics a l'aprenent. Vam optar per fer aparèixer a les frases, entre altres, els elements següents: *a*) lèxic panromànic; *b*) mecanismes de redundància (paràfrasis explicatives, definicions, descripcions exhaustives, enumeracions, exemples); *c*) elements del món compartit; *d*) col·locacions evidents; *e*) ús de cultismes i de llenguatge especialitzat; *f*) formulació de relacions lògiques (concret-general, contrast, causa-efecte, antecedent-conseqüent; *g*) nominalitzacions, *h*) estalvi de formes breus i opaques; *i*) ús de la funció metalingüística; *j*) recreació d'una escena o situació d'aparició de la paraula.

Un aspecte clau d'aquest pas a la intercomprensió productiva ("fer-se intercomprensible") és que entén la intercomprensió com una acció global compartida de comprensió en què emissor i receptor tenen una activitat i una responsabilitat.

11. Els soldats que es llicenciaven després d'un servei d'entre setze i vint-i-sis anys, segons els cossos a què pertanyien. Els soldats esdevenien *veterans*, gaudien, aleshores, de diversos privilegis i se'ls permetia instal·lar-se a qualsevol part de l'imperi.

6. *La intercomprensió és una oportunitat de concretar l'exigència ètica de voler-se comprendre.*

La comprensió és una operació complexa, en què hi ha molts factors implicats més enllà de les similituds entre els codis.¹² Finalment, però, la comprensió lingüística és una qüestió que desborda tots aquests factors i se situa en el terreny de la voluntat (individual i política) i dels valors. Les possibilitats de comprendre's que tenen dues persones que *veritablement* es volen comprendre, explotant l'àmplia gamma de recursos lingüístics i extralingüístics que els humans tenen a l'abast, inclosa la competència intercomprensiva, són màximes. Ho afirma Jesús Tuson:

«[...] si [...] hi ha voluntat ferma d'entesa, els camins de la comprensió mútua són variats, generosos i fruit de la imaginació. Per exemple, la traducció per persona interposada, una persona que coneix les dues llengües dels pobles que entren en contacte; o el bilingüisme passiu (jo entenc la teua llengua, tu entens la meua, parlem cadascun en la pròpia); o el recurs a les paraules que sabem que són, aproximadament, comunes» (Tuson, 2004: 97).

La temptativa intercomprensiva no és viable sense la voluntat que es produeixi la comprensió, i respon a un tret essencial de la competència intercultural, l'obertura de ment i la tendència cap al descentrament i l'aproximació a l'altre. Per definició, allò que tenen en comú les persones que la practiquen és la *voluntat de comprendre's* explotant la veta riquíssima que és compartir llengües emparentades. El denominador comú lingüístic entre aquestes persones no és, doncs, una llengua comuna.

Quan la voluntat de comprensió d'allò que és diferent és negada i s'imposa l'uniformisme a partir d'un codi comú, la gimnàstica de tolerància, de relativització i d'apropament que representa

12. El projecte europeu EU + i tracta la intercomprensió posant l'èmfasi en els aspectes estratègics, discursius, socio-culturals, pragmàtics i interculturals. Amb l'objectiu de fer veure la importància d'aquests factors, les llengües seleccionades per practicar la intercomprensió no pertanyen a una mateixa família (búlgar, neerlandès, francès, alemany, grec, italià, portuguès, espanyol, turc...).

la intercomprensió queda abolida. I, si es pot dir així, la comprensió esdevé simplement comprensió. Aquesta actitud és la que destil·lava, per exemple, el *Manifiesto por la lengua común* presentat a Madrid el juny de 2008 amb l'aval de persones prou conegudes de la vida cultural espanyola.¹³ La primera premissa del manifest afirmava:

«*Todas las lenguas oficiales en el Estado son igualmente españolas y merecedoras de protección institucional como patrimonio compartido, pero sólo una de ellas es común a todos, oficial en todo el territorio nacional y por tanto sólo una de ellas —el castellano— goza del deber constitucional de ser conocida y de la presunción consecuyente de que todos la conocen. Es decir, hay una asimetría entre las lenguas españolas oficiales, lo cual no implica injusticia (?) [sic] de ningún tipo porque en España hay diversas realidades culturales pero sólo una de ellas es universalmente oficial en nuestro Estado democrático. Y contar con una lengua política común es una enorme riqueza para la democracia, aún más si se trata de una lengua de tanto arraigo histórico en todo el país y de tanta vigencia en el mundo entero como el castellano.*»

I reblava, en el seu primer punt programàtic: «*La lengua castellana es común y oficial a todo el territorio nacional, siendo la única cuya comprensión puede serle supuesta a cualquier efecto a todos los ciudadanos españoles.*»

Ens situem als antípodes d'aquestes paraules. La comprensió del galleg per part d'un valencià, o a la inversa, per posar un exemple, gairebé es poden pressuposar. Són tan sols qüestió de voluntat i de l'existència d'una educació plurilingüe que ensenyi als individus que el seu denominador comú lingüístic se situa més enllà de compartir el coneixement d'una llengua comuna. I la intercomprensió és un camí idoni per eixamplar i consolidar aquest denominador

13. El signaven M. Vargas Llosa, J. A. Marina, A. Arteta, F. de Azúa, A. Boadella, C. Castilla del Pino, L. A. de Cuenca, A. Espada, A. González Troyano, A. Lastra, C. Iglesias, C. Martínez Gorriarán, J. L. Pardo, A. Pombo, R. Rodríguez, J. M. Ruiz Soroa, F. Savater i F. Sosa Wagner.

comú. Un dels signants del *Manifesto*, José Antonio Marina, havia escrit deu anys abans en una de les seves obres uns mots que no semblen estar d'acord amb el seu posicionament posterior (no sabríem dir si aquesta incoherència és un senyal d'esperança):

«...en la vida diària, zona conflictiva sempre, la comprensió deixa de ser un fenomen psicològic i lingüístic i se converteix en una exigència ètica. Nos podem malentendre usant la mateixa llengua i podem comunicar-nos usant llengües distintes. Todo depende de si existe o no un proyecto de entendimiento que vaya más allá del lenguaje.» (Marina, 1998: 168-169).

Aquestes paraules resumeixen bé allò que és també la intercomprensió avui. Un projecte d'entesa necessari, una exigència ètica.

BIBLIOGRAFIA

ARENY CIRILO, M. D. 2004. "Campanyes i programes institucionals per promoure l'ús de la llengua". *Butlletí del Cercle XXI*, núm. 2 (27 de maig de 2004).

CADDEO, S.; JAMET, M.-C. 2013. *L'intercomprensió: una altra aproximació per l'ensenyament de llengües*. París: Hachette.

CANDELIER, M. (coord.). 2012. *Le CARAP. Un Cadre de Référence pour les Approches Plurilingües des Langues et des Cultures*. Graz: Centre européen pour les langues vivantes, Conseil de l'Europe.

COSTE, D., et al. 2009. *Compétence plurilingue et pluriculturelle*. [Versió revisada i enriquida de la versió inicial del document, de 1997]. Consell d'Europa. [En línia]

http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Publications/CompetencePlurilingue09web_FR.pdf

DALMAU, D. 1936. *Poliglòtisme passiu*. Barcelona: Publicacions de "La Revista". [Edició moderna del text: *Poliglòtisme passiu i altres escrits*. 2010. Argenton: Voliana Edicions.]

DÉLÉGATION GÉNÉRALE À LA LANGUE FRANÇAISE ET AUX LANGUES DE FRANCE. 2006. *L'intercomprensió entre llengües aparentades*. Synthèse 2006. [fullet multilingüe]

Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar. 2003 [© Consell d'Europa, 2001]. Govern d'Andorra; Generalitat de Catalunya; Govern de les Illes Balears.

MARINA, J. A. 1998. *La selva del llenguatge*. Barcelona: Anagrama.

Manifest per la llengua comuna. [En línia]. <http://ca.wikipedia.org/wiki/Manifest_per_la_llengua_comuna>

MARÍ, I.; RIGAU, G. 2011. "El català: de la intercomprensió al reconeixement". A: *L'intercomprensió et les nouveaux défis pour les langues romanes*. París: Agence Universitaire de la Francophonie; Union Latine. P. 43-56. [En línia] <http://www.unilat.org/Data/Publications/79.pdf>

MORENO CABRERA, J. C. 2000. *La dignidad e igualdad de las lenguas*. Madrid: Alianza.

TUSON, J. 2004. *Patrimoni natural*. Barcelona: Empúries.

Mètodes i recursos relacionats amb la intercomprensió

BONVINO, E. et al. 2011. EUROM5. Milà: HOEPLI; SGEL; La maison du Dictionnaire. I web d'EUROM 5 [En línia] <http://www.eurom5.com>

CLUA, E., et al. 2003. *EuroComRom - Els set sedassos. Aprendre a llegir les llengües romàniques simultàniament*. Aachen: Shaker Verlag. [Vegeu també els llocs web d'Eurocom: [En línia] <<http://www.eurocomcenter.com>>.]

EU + i [En línia] <<http://www.eu-intercomprehension.eu/indexdt.html>>

Euromania. [En línia] <http://www.euro-mania.eu> i <http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/c4659e7a-f1bf-4ba1-a98d-7e19cae87016/manual_euromania.pdf>

IGLO (Intercomprehension in Germanic Languages Online) [En línia] <<http://www.hum.uit.no/a/svenonius/lingua>>.

Itineraris romànics [En línia]. http://www.unilat.org/DPEL/Intercomprehension/Itineraires_romans/ca

Limbo [En línia] <<http://www.unilat.org/DPEL/Intercomprehension/Limbo/Module/index.htm>>

Galanet [En línia] <http://www.galanet.eu>

UAB. Servei de Llengües. 2013. *Falsos amics* [Aplicació per a dispositius mòbils]. A Google Play <<https://play.google.com/store/apps/details?id=omada.FalsosAmics&hl=es>> i iTunes: <https://itunes.apple.com/es/app/falsos-amics/id639529880?mt=8>

ENRIC SERRA I CASALS (Barcelona, 1964) és filòleg i treballa a la UAB com a responsable de formació del Servei de Llengües i com a professor associat del Departament de Filologia Catalana. Li interessen les llengües des de diversos angles: plurilingüisme, acollida lingüística, llenguatges d'especialitat, tecnologia aplicada a l'ensenyament i l'aprenentatge de llengües. Darrerament ha publicat, amb Núria Gómez, el llibre *100 llatínismes més vius que mai* (Cossetània, 2014).